

злочинцями алібі будуть виявлені прогалини, невідповідності. Це, значною мірою, впливатиме на відмову від зайнятої лінії захисту та зізнанні у злочині.

Раптовість, на думку М. В. Салтевського, є доцільною у наступних ситуаціях: а) на початку розслідування, коли факт порушення кримінальної справи відомий обмеженому колу осіб; б) коли підозрювані або зацікавлені особи здогадуються, що правоохоронні органи мають відомості про їхню причетність до злочину і місце приховування викраденого; в) до виклику підозрюваного у вчиненні злочину, співучасників або зацікавлених осіб; г) до затримання підозрюваного чи співучасників або негайно після цього; ґ) коли особа захоплена при вчиненні злочину, або на неї вкажуть очевидці, або на її одязі і тілі будуть виявлені сліди злочину; д) через деякий час після першого обшуку, який не дав позитивних результатів [6, с. 348].

Вибір моменту проведення якоїсь процесуальної дії та отримання позитивного результату має обумовлюватись фактором раптовості. Це значною мірою мінімізує можливості зацікавлених осіб у здійсненні протидії досудовому розслідуванню.

Раптовість в ході здійснення кримінального судочинства може виступати не тільки як тактична рекомендація, і об'єктивна умова проведення тієї чи іншої процесуальної дії, але і безпосередній чинник, що спонтанно виникає в певних ситуаціях, пов'язаних із розслідуванням і розглядом кримінальної справи, і здатний впливати на всіх суб'єктів кримінального судочинства [7].

Таким чином використання фактора раптовості при розслідуванні є складним, у той же час важливим аспектом мінімізації проявів протидії з боку зацікавлених осіб. Наведене, у свою чергу, сприятиме мінімізації строків розслідування та забезпечуватиме виконання завдань кримінального провадження, визначених КПК України.

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Київ: Алерта, 2017. 290 с. 2. Возгрин И. А. О первоначальном этапе расследования хулиганства // Вопросы теории и практики борьбы с хулиганством. Л., 1975. 361 с. 3. Раптовий // Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/rartovuj> (дата звернення: 10.10.2017). 4. Шепитько В. Ю. Криміналістика: курс лекцій. 2-е изд., перераб. и доп. Харьков: Одиссей, 2005. 368 с. 5. Криміналістика / под ред Р. С. Белкина, Г. Г. Зуйкова. М.: Юрид. лит., 1968. 696 с. 6. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. Київ: Кондор, 2008. 588 с. 7. Савельева М. В. Теоретические и практические основы использования фактора внезапности в уголовном судопроизводстве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Саратов, 2003. 227 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/teoreticheskie-i-prakticheskie-osnovy-ispolzovaniya-faktora-vnezapnosti-v-ugolovnom-sudoproizvodstve> (дата звернення: 10.10.2017).

Одержано 13.10.2017

УДК 343.98

Артем Ігорович ПЛОСКОНОС,

ад'юнкт докторантури та аспірантури
Національної академії внутрішніх справ;

Андрій Анатолійович САКОВСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук,
директор навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ЗЛОЧИНИ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Важливе місце у процесі збирання доказової інформації в межах кримінального провадження безперечно належить такій слідчій (розшуковій) дії – як допит. Фактично без проведення допиту не відбувається жодне досудове розслідування, тому саме допит, по праву, вважається однією із найбільш розповсюджених слідчих (розшукових) дій.

Актуальні організаційно-правові, процесуальні, тактичні та психологічні аспекти допиту, досліджували такі відомі вчені криміналісти та процесуалісти як: В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. М. Биков, В. К. Весельський, В. Г. Гончаренко, В. Є. Коновалова, В. С. Кузьмічов, В. В. Тищенко, Л. Д. Удалова, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков, проте ґрунтовних теоретичних досліджень особливостей, пов'язаних із тактикою допиту учасників організованих злочинних груп та злочинних організацій з урахуванням сучасних умов та апробації отриманих результатів у практичній діяльності не проводились.

Високі інформативні можливості, простота, швидкість отримання результату, характеризують допит як результативну слідчу (розшукову) дію, з іншого боку – відсутність вичерпних даних про подію, можливість виникнення негативних обставин та протидія з боку допитуваних осіб незалежно від їх процесуального статусу, відносять допит до категорії найскладніших слідчих (розшукових) дій.

Разом з тим, необхідно зазначити, що у більшості випадків ефективність зазначеної слідчої (розшукової) дії та її результати зумовлені не лише сприятливою слідчою ситуацією та наявністю достатньої кількості вихідної інформації, яка дозволить висувати конкретні версії з приводу вчиненого правопорушення, а і професійною майстерністю слідчого, наявністю у нього значного досвіду роботи, його умінням правильно підготуватись допиту та організувати проведення допиту, встановити психологічний контакт та обрати правильну тактику дій.

Особливості допиту у кримінальних провадженнях про злочини, що вчиняються організованими злочинними групами та злочинними організаціями, багато в чому обумовлені колом тих обставин, які необхідно з'ясувати слідчому (предметом допиту). Причому необхідно зазначити, що предмет допиту визначений предметом доказування. У зазначеній категорії кримінальних проваджень, особливості предмета допиту полягають саме у встановленні тих даних, що належать до групового суб'єкта злочину, групових дій, даних, що дозволяють не лише констатувати факт учинення злочину групою, але й одержати про неї максимально повне уявлення, індивідуалізувати роль і вину кожного з її учасників. Відповідно дуже важливо одержати відомості про організаторів і керівників злочинного співтовариства (групи), а від них – про цілі його створення, про обсяг злочинної діяльності, його структуру, способи залучення нових членів, корупційні зв'язки тощо.

У криміналістичних джерелах зустрічаються різноманітні підходи до організації тактичних заходів на підготовчій стадії допиту. Але безсумнівним залишається той факт, що відсутність належної підготовки, не забезпечення всіх необхідних умов, в подальшому негативно відображається та якості проведення допиту, або взагалі унеможливить досягнення мети. Прикладами безвідповідального ставлення до підготовчого етапу допиту, можуть бути факти пов'язані із неотриманням інформації про наявність співучасників у вчиненні злочину або інформації, яка допомогла би встановити їх місце знаходження, про місце знаходження або місця збуту викраденого майна, про окремі (додаткові) епізоди злочинних діяльності, тощо.

Організаційно-тактичні заходи, спрямовані на підготовку слідчого до допиту, обумовлюють отримані результати, тобто визначають якість проведення допиту на підставі отриманої доказової інформації та впливають на швидкість, всебічність та об'єктивність розслідування в цілому. Тобто ретельна підготовка до проведення допиту є запорукою досягнення тактичної мети.

Узагальнення слідчої практики дозволяє дійти висновку, що в більшості випадків, нехтування слідчими, внаслідок різних причин, проведенням організаційно-тактичних заходів в межах підготовчого етапу допиту, негативно впливає на стан розслідування в цілому, в більшості випадків призводить до втрати доказової інформації, порушення процесуальних строків, тощо.

Процес обрання та проведення слідчим в ході розслідування злочинів вчинених організованими злочинними групами та злочинними організаціями організаційно-тактичних заходів, спрямованих на забезпечення якісної підготовки до допиту учасників таких груп повинен відбуватись із врахуванням їх окремих характеристик, а саме: стабільності складу, наявності сформованої та чіткої психологічної структури з конкретним розподілом ролей, спланованості, високої конспіративності та тривалості злочинної діяльності.

Водночас застосування найбільш ефективних прийомів та методів під час проведення допитів учасників організованих злочинних груп та злочинних організацій є передумовою удосконалення та осучаснення окремих методик розслідування злочинів в цілому, оскільки боротьба з організованою злочинністю є однією з найбільш актуальних проблем сучасного суспільства.

Список використаних джерел: 1. Бахін В. П. Тактика допиту : навч. посіб. / В. П. Бахін, В. К. Весельський. – Київ : Правник, 1997. – 64 с. 2. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – Київ : Юстиніан, 2012. – 1224 с. 3. Особливості провадження допиту підозрюваного (обвинуваченого) з метою недопущення тортур та інших порушень прав людини : посібник / В. К. Весельський, В. С. Кузьмічов, В. С. Мацишин, А. В. Старушкевич. – Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2004. – 148 с. 4. Чаплинська Ю. А. Підготовка до допиту як необхідна умова якісного проведення слідчої дії / Ю. А. Чаплинська // Вісник Академії митної служби України. Серія Право. – 2012. – № 2. – С. 89–95.

Одержано 07.10.2017

УДК 343.102(477)

Оксана Василівна ПОЛІЩУК,

науковий співробітник відділу організації
наукової роботи Одеського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕВІРКИ ВІДОМОСТЕЙ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ НА ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Пріоритетним напрямком кримінальної політики української держави є вдосконалення кримінального процесуального законодавства, яке б створювало умови для ефективної діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю. Кримінальне процесуальне законодавство, як і усі інші галузі права, на сьогоднішній день, зазнає чимало змін, не зважаючи на які, все ж залишається коло важливих не вирішених питань кримінального судочинства. Одним з важливих питань є проблема перевірки відомостей про кримінальні правопорушення безпосередньо на початку досудового розслідування.

За радянських часів та в сучасних умовах питанням перевірки відомостей про кримінальні правопорушення на початку досудового розслідування приділили увагу на рівні наукових праць С. А. Альперт, Ю. П. Аленін, О. В. Баганець, В. П. Бахін, О. В. Баулін, В. Д. Берназ, В. В. Вапнярчук, В. П. Бож'єв, Ю. М. Грошевий, В. І. Галаган та ін.

Важливе місце у структурі початку досудового розслідування займає система першочергових заходів і невідкладних слідчих дій, спрямованих на перевірку відомостей про кримінальні правопорушення. Відтак, чіткого визначення поняття «першочергових заходів» в жодному з нормативно – правових актів, які регламентують порядок проведення досудового розслідування немає. Відповідно, постає ще одне важливе питання, з приводу тлумачення понять, які зустрічаються в кримінальному процесі, як щось загальнозвживане, а не те, що трактується кожним слідчим, прокурором, слідчим суддею на власний розсуд.

Проблема перевірки відомостей про кримінальні правопорушення на початку досудового розслідування має історичне минуле, що безперечно має враховуватися нами при формулюванні пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства за результатами підготовки дисертації. Як з цього приводу доречно відзначив дослідник В. С. Кульчицький, «науковий підхід як до реформування кримінального судочинства в цілому, так і до визначення шляхів удосконалення інституту початку досудового розслідування передбачає звернення до історичного минулого, що дає змогу сформулювати комплексне уявлення про багаторічні традиції правотворення, досягнення та цінності національного законодавства, а також об'єктивно оцінити його недоліки» [1, с. 7].